

שינויים תחקתיים

מאת: דוד קרצ'מר

במסגרת פרויקט השסע-היהודי-ערבי קיים המכון הישראלי לדמוקרטיה סדרה בת 17 מפגשים בין אישים יהודים וערבים מהאקדמיה ומהפוליטיקה. במפגש ה-14 עלתה לדיון סוגית האוטונומיה החינוכית-תרבותית של המיעוט הערבי בישראל.

נייר עמדה זה שימש כבסיס לדיון בנושא.

להלן הצעות אחדות לשינויים בחקיקה הנוגעים ברצון ובנכונות לשוויון בין יהודים לערבים אזרחי המדינה. אין בהצעות אלו כדי לייתר את הצורך בשינויי חקיקה אחרים המתחייבים מהצעות מהותיות שגובשו בקבוצות עבודה.

המישור החוקתי עקרוני

א. ביטול סעיף 7א(1) לחוק יסוד: הכנסת

סעיף 7א(1) לחוק יסוד: הכנסת קובע כי רשימה לא תשתתף בבחירות לכנסת אם יש במטרותיה או במעשיה, במפורש או במשתמע, 'שלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינתו של העם היהודי'. אמנם, בעקבות החלטות מסוימות של ועדת הבחירות ושל בית המשפט העליון, אין לסעיף זה השלכות מעשיות ממשיות, ואולם יש לו משמעות סימבולית: המדינה מוגדרת מדינתו של העם היהודי, מבלי להזכיר כי בהיותה מדינה דמוקרטית היא מדינת אזרחיה, כולל כמובן אזרחים שאינם יהודים. הערה: גם אם יבוטל סעיף זה, עדיין יישאר בתוקף סעיף 5 לחוק המפלגות, שעל פיו אין לרשום מפלגה השוללת את מדינת ישראל בתור מדינה יהודית ודמוקרטית. בית המשפט נתן פירוש מצמצם לסעיף זה.

ב. ביטול מעמדם המיוחד של ההסתדרות הציונית העולמית ושל הסוכנות היהודית

על פי חוק מעמדן של ההסתדרות הציונית העולמית ושל הסוכנות היהודית לארץ ישראל, תשי"ג-1952, 'למוסדות הלאומיים' ניתן מעמד חוקי מיוחד ומיוחד. מכוח חוק זה נחתמו אמנות בין שני הגופים הללו לבין ממשלת ישראל ובהן הוסדרו היחסים עם שני הגופים ונקבעו תפקידיהם, הכוללים בין השאר 'התיישבות חקלאית'. הבעיות הכרוכות במעמדן ובתפקידיהן של ההסתדרות הציונית ושל הסוכנות היהודית ברורות: אין הן כפופות לעקרון השוויון המחייב את רשויות השלטון, והן פועלות לטובתם של יהודים בלבד. יש לציין שיש גם חוקים אחרים המחזקים את מעמדה של הסוכנות היהודית, על ידי שילוב נציגיה בגופים מקבלי החלטות (ראו למשל סעיף 7 לחוק התכנון והבנייה, תשכ"ה-1965, הדן בהרכב המועצה הארצית לתכנון; סעיף 7 לחוק רשות הדואר, תשכ"ה-1965, העוסק בהרכב מליאת הרשות).

יש לשנות את מעמדן של ההסתדרות הציונית ושל הסוכנות היהודית ולהפכן לגופים וולונטריים, שאינם נהנים ממעמד השונה ממעמדו של כל גוף אחר ושאינם מבצעים תפקידים שהם באופיים תפקידי ממשל.

ג. ההמנון הלאומי

במשך תקופה ארוכה לא ניתן מעמד משפטי פורמלי להמנון התקווה, אף שבפועל הוא שימש המנון לאומי. אין צורך להסביר למה המנון זה איננו יכול לשמש המנון משותף לכל אזרחי המדינה, יהודים וערבים. בשנת 1994 נחקק חוק הכנסת, תשנ"ד-1994, המסדיר את סדר ישיבת הפתיחה של כנסת חדשה. סעיף 1(ד) לחוק זה קובע: 'ישיבת הפתיחה תינעל בשירת ההמנון הלאומי "התקווה" בנוסח המובא בתוספת השנייה'. יש לבטל הכרה סטטוטורית זו בהמנון התקווה ולפעול לאימוץ המנון חלופי שתהיה לו משמעות לכל אזרחי המדינה.

המישור היישומי

א. חוק האוסר על הפליה בדיור ובשירותים (כגון כניסה למקומות בילוי)

החוק היחיד האוסר על הפליה מטעם גופים פרטיים (איסור ההפליה מטעם גופים ממשלתיים וגופים ציבוריים אחרים נובע מעקרונות המשפט הציבורי) עוסק בתחום התעסוקה. יש לחוקק חוק האוסר הפליה גם בדיור ובמתן שירותים אחרים, בדומה לחוקים הקיימים במדינות רבות.

ב. הקמת נציבות לזכויות אדם

חוק שוויון ההזדמנויות בעבודה מניח שמערכת המשפט תאכוף את האיסור על הפליה. הניסיון בישראל ובמדינות אחרות מלמד כי קשה להיאבק בהפליה בהליכים בבתי המשפט בלבד. במדינות רבות הוקמו מוסדות חלופיים הפועלים בתחום זה. יש להקים בישראל נציבות לזכויות אדם, שיש לה סמכות לברר טענות על הפליה בתחומים רבים, כגון תעסוקה ודיור, ולמצוא מענה לאדם שהופלה לרעה (מוסד זה איננו מחליף את תפקידם של בתי המשפט, אלא הוא נוסף על בתי המשפט).

ג. ערבית כשפה רשמית: השלכות

הערבית מוכרת כשפה רשמית במדינת ישראל, אך יש פער עצום בין המעמד החוקי של השפה לבין מעמדה והשימוש בה בפועל. יש לשקול חקיקה שתקבע כללים ברורים בעניין בנושאים כגון שילוט בכבישים (בעניין זה יש החלטה של בג"ץ), פרסום תרגומם של חוקים בתוך זמן שייקבע ופרסום הודעות רשמיות.

ד. חוק מרשם אוכלוסין

יש לבטל את רישום הלאום במרשם האוכלוסין ובתעודת הזהות.